КРИТИЧНІСТЬ МИСЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ ФАКТОР МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ НА КУРСАХ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

CRITICAL THINKING AS A NECESSARY FACTOR IN THE LANGUAGE TRAINING OF THE MILITARY PERSONNEL OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE IN ENGLISH COURSES

Останнім часом проблема розвитку критичного мислення як моделі для навчання військовослужбовців перебуває в центрі уваги педагогів вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України. Визначено, що, незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню різних аспектів мовної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України, поки не створено чіткої концепції, яка б дозволила чітко визначити роль критичного мислення у процесі вивчення англійської мови. У статті розглянуто особливості розвитку критичного мислення як необхідної складової частини сучасної освіти військовослужбовців Національної гвардії України. Обґрунтовано вплив критичного мислення на формування вмінь та навичок військовослужбовців Національної гвардії України на курсах вивчення англійської мови. Представлено аналіз досліджень з визначеної проблематики. Проведено спробу довести ефективність технології формування і розвитку критичного мислення в процесі вдосконалення методики викладання англійської мови на курсах вивчення англійської мови. Виділено й описано характерні особливості реалізації технології розвитку критичного мислення військовослужбовців, а також роль і місце когнітивної поведінки у процесі вивчення англійської мови. Було доведено, що технологія формування критичного мислення в процесі вивчення англійської мови військовослужбовцями – це сукупність різноманітних прийомів та методів, які спонукають їх до мовленнєвої активності. Визначено роль дискусії та важливості постановки питань як провідних та найефективніших елементів у методиці навчання англійської мови. Доведено доцільність використання цих прийомів для підвищення якості навчання іноземних мов і формування критичного мислення військовослужбовців у процесі роботи з іноземними матеріалами. Підкреслено інтерактивну комунікативну компетенцію викладача у процесі навчання. Визначено, що всі фактори критичного мислення допомагають підготувати військових фахівців з англійської мови, які вміють розмірковувати, спілкуватися та аналізувати.

Ключові слова: критичне мислення, військовослужбовці, Національна гвардія Укра-

їни, мовна підготовка, комунікація, технологія, когнітивна поведінка, дискусія.

The problem of developing critical thinking as a model for training servicemen has been in the center of attention of teachers of higher military educational institutions of the National Guard of Ukraine. It is determined that, despite the large number of works devoted to the study of various aspects of language training of servicemen of the National Guard of Ukraine, a clear concept that would clearly define the role of critical thinking in learning English has not been created yet. The peculiarities of the development of critical thinking as a necessary part of modern education of servicemen of the National Guard of Ukraine are considered in this article. The influence of critical thinking on the formation of skills and abilities of servicemen of the National Guard of Ukraine in English language courses is substantiated. The analysis of researches on the certain problems is presented. It was made an attempt to prove the effectiveness of the technology of formation and development of critical thinking in the process of improving the methods of teaching English in English language courses. The characteristic features of the implementation of the technology of development of critical thinking of servicemen, as well as the role and place of cognitive behavior in the process of learning English are highlighted and described. It has been proven that the technology of forming critical thinking in the process of learning English by servicemen is a set of various techniques and methods that motivate them to speech activity. The role of discussion and the importance of asking questions as the leading and most effective elements in the methodology of teaching English are determined. The expediency of using these techniques to improve the quality of foreign language teaching and the formation of critical thinking of servicemen in the process of working with foreign materials has been proved. The interactive communicative competence of the teacher in the learning process is emphasized. It has been determined that all factors of critical thinking help to train military English language specialists who are able to think, communicate and analyze.

Key words: critical thinking, servicemen, National Guard of Ukraine, language training, communication, technology, cognitive behavior, discussion.

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-2.20>

Сіренко А.Є.,

старший викладач служби мовної підготовки мовного відділу Національної академії Національної гвардії України

Лисенко Є.В.,

викладач служби мовної підготовки мовного відділу Національної академії Національної гвардії України

Постановка проблеми в загальному вигляді.

В умовах стратегічного курсу України на євроатлантичне співробітництво, участі України в гуманітарних і миротворчих місіях ООН, різноманітних програмах культурних та освітніх обмінів, розширення ділових контактів і дипломатичної діяльності актуальним постає питання мовних умінь військовослужбовців Національної гвардії України. Володіння іноземною мовою, зокрема англійською, є одним із

вагомих чинників здійснення міжкультурної комунікації та фактором встановлення взаєморозуміння між представниками військових структур різних країн. Ключовими у змісті мовної підготовки стає зростання професіоналізму фахівця, що зумовлюється не предметними знаннями, а набором компетентностей: розпізнавати і використовувати різні стратегії для встановлення контакту з носіями іншої культури; виконувати роль культурного

посередника між власною та іноземною культурою; ефективно керувати розв'язанням непорозуміння та культурних конфліктів; володіти навичками прогнозування інформації, вилучати елементи, що допомагають прогнозувати подальший розвиток спілкування між співрозмовниками, тощо.

Варто звернутися до критичного мислення, що і визначає актуальність сформульованої теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Критичне мислення не має єдиного тлумачення серед науковців (О. Белкіна-Ковальчук, А. Бутенко, Т. Воропай, І. Загашев, М. Ліпман, В. Попков, В. Ружийро, О. Тягло, Д. Халперн, Ч. Темпл, І.О. Загашев, С.І. Заір-Бек, І.В. Муштавинская, О.В. Фёдоров та ін.), але ці погляди не суперечать один одному, а демонструють багатоаспектність цього феномену. Дослідження психолого-педагогічних праць з окресленої проблематики дозволили дійти висновку, що людині з критичним типом мислення притаманні вміння аналізувати, порівнювати, аргументувати, конкретизувати тощо.

Мета статті полягає у визначенні впливу критичного мислення на мовну підготовку військовослужбовців Національної гвардії України на курсах вивчення англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Мовна освіта за своєю суттю є процесом руху від мети до результату, це той «місток», який дозволяє перейти від етапу накопичення знань до етапу вільного застосування їх у різноманітній діяльності. Сучасні тенденції навчання мовам передбачають розвиток навичок і вироблення вмінь користування мовою, а не придбання та накопичення певної суми граматичних правил і лексики. Основу володіння мовою становлять готовність і вміння людини аналізувати та оцінювати ситуації спілкування, приймати адекватне рішення щодо мовної поведінки, вміння ставити питання, систематизувати, інтерпретувати, синтезувати та засвоювати інформацію.

Як зазначає О. Тягло, більшість ситуацій спілкування прості, але вони складаються з великої кількості операцій. Ці операції пов'язані з рішенням складних підзавдань (короткочасове запам'ятовування, пошук у пам'яті тощо), які у свою чергу пов'язані з головним завданням – виділенням значення як окремих слів, так і змісту інформації в цілому [7, с. 21]. Вони виховують у військовослужбовців повагу до іншого співрозмовника, поглиблюють знання про правила етикету. Це вимагає обов'язкового визнання партнерів як самостійних суб'єктів комунікації. Взаємна повага та збереження інтересів і результатів кожного уможливають синергетичний підхід.

Не можна оминати такий важливий аспект комунікації, як прояв особистісної толерантності, когнітивної поведінки. Когнітивна поведінка проявляється у: висловленні особистого розумного обґрунтування і вимагання цього від інших членів

діалогу; встановленні точної відмінності й зв'язку; побудові аргументованих доказів і контраргументів; висуненні гіпотез; узагальненні; використанні й розпізнаванні критеріїв; сприйнятті взаємовідносин; правильному виведенні суджень; застосуванні аналогій, які підходять; чутливості до контексту; висуненні альтернативних точок зору; побудові логічних висновків на вдалих виступах і дискусіях інших. Як можна бачити, більшість із названих якостей характеризуються критичністю мислення, тобто проявом умінь аргументувати, висувати гіпотези, узагальнювати, будувати логічні висновки тощо [3, с. 140].

Важливого значення для процесу формування мовно-комунікативних навичок військовослужбовців НГУ набуває інформація, для опрацювання якої критичне мислення виконує: відбір потрібної з різноманітних джерел; аналіз, систематизацію та узагальнення; аналіз отриманої відповідно до завдання. При цьому формулюються такі питання: яке основне питання? яка відповідь пропонується? яке підґрунтя підтримки цієї відповіді? які докази підтримки цього підґрунтя? які факти можна використати для підтримки відповіді на питання? яким фактам можна просто повірити? які номінальні та ціннісні припущення зроблені? чи виправданий висновок?

Як доводить практика, формувати зазначені вміння можна за допомогою різноманітних форм і методів індивідуальної, групової та колективної роботи, серед яких особливого значення надається дискусіям (академічним, конструктивним, «дискусіям-куткам»). Завдяки цьому формуються навички самостійності, суб'єктної індивідуальності, унікальності, різноплановості, що дозволить військовослужбовцю бути внутрішньо незалежним від стилів педагогічної діяльності викладача й успішно адаптуватися до навчальних умов [3, с. 142].

Задаючи питання, людина стає важливою частиною світу критичного мислення. Глибокі питання змушують мислити ширше, спонукаючи вирішувати певні види складних питань, а саме:

1. Цільові питання (суть яких полягає у визначенні завдань);
2. Інформаційні питання (вони орієнтують на джерело інформації, а також оцінку її якості);
3. Питання інтерпретації (спонукають до визначення того, як людина організовує або надає значення інформації);
4. Питання припущення (розкривають інтерес до дослідження власних ідей);
5. Сміслові питання (змушують простежити за тим, куди рухається мислення людини);
6. Питання про точку зору (змушують аналізувати свою точку зору і враховувати інші відповідні точки зору).

На курсах з вивчення англійської мови військові вивчають не тільки іноземну мову, але і вчать

мислити критично, особливо коли вони мають можливість та причину так мислити; коли вони бачать, що інші беруть участь у процесі критичного мислення; коли їх залучають до бесід, обговорень та особливо дебатів. Дебати можуть бути різними за діапазоном тем та їхнього формату, вони можуть викликати ентузіазм критично обговорювати теми з різних точок зору.

Необхідно відмітити, що, окрім вищезазначених умов, у процесі мовної підготовки перед військовослужбовцями постає ряд додаткових завдань, а саме:

- створити скептичний підхід до виконання поставлених завдань і прийняти рішення щодо способу їх виконання;
- спрогнозувати можливі результати та оцінки;
- застосувати знання, припущення та засоби, які можуть допомогти в процесі прийняття об'єктивного рішення.

Процес вирішення цих завдань заснований на критичному мисленні.

Щоб домогтися успіху, учасники навчального процесу повинні працювати в парах і групах, щоб описати зміст обговорення, щоб визначити проблему, персоналізувати її, обговорити альтернативні рішення і, нарешті, надати власну оцінку. Це є важливим фактором у процесі мовної підготовки, бо таким чином розвиваються розумові та мовленнєві здібності військовослужбовців.

Для того щоб мати можливість працювати з методиками критичного мислення над систематизацією граматичних знань, накопиченням лексичних одиниць, формуванням мовних і мовленнєвих компетенцій, потрібно плідно працювати як викладачам, так і військовослужбовцям. Працювати з цими методиками доцільно, коли досягається достатній рівень володіння іноземною мовою. Слід підкреслити, що цей вид роботи, як і багато інших інновацій, принципово змінює роль викладача. Він стає партнером, активізує і направляє навчальний процес на безконфліктний обмін думками. Безумовно, ці зміни тягнуть за собою певні труднощі в об'єктивному оцінюванні успішності.

Висновки. Критичність мислення є ваговим чинником у процесі мовної підготовки військовослужбовців на курсах вивчення англійської мови, бо в результаті вони зможуть створювати та під-

тримувати відповідні умови діалогічного мовлення, підвищувати ефективність мислення іноземною мовою, добирати інтелектуальні засоби з метою віднайти правильні лексичні одиниці, вміти швидко орієнтуватися в іноземному середовищі.

Проаналізувавши літературу з даної тематики, ми дійшли висновку, що на курсах мовної підготовки дуже актуальна технологія критичного мислення. Деякі прийоми дозволяють зробити заняття більш продуктивними, допомагають сформулювати власну позицію, освоїти навички роботи з різними видами вправ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Береза В.О. Розвиток критичного мислення студентів-філологів у процесі стимулювання мовленнєво-розумової діяльності. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2008. № 1. С. 20–25.
2. Загашев І.О., Заир-Бек С.І. Критическое мышление: технология развития. Санкт-Петербург : Альянс-Дельта, 2003. 284 с.
3. Конаржевська В.І. Формування критичного мислення курсантів у процесі вивчення іноземної мови : монографія ; за редакцією канд. пед. наук, доц. В.І. Конаржевської. Харків : АБВ МВС України, 2014. С. 139–144.
4. Козира В.М. Технологія критичного мислення у навчальному процесі : навч.-метод. посібник для вчителів. Тернопіль : Астон, 2017. 60 с.
5. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий : материалы для специалиста образовательного учреждения. Санкт-Петербург : Каро, 2006. С. 366–368.
6. П'ятакова Г.П. Інтерактивні методики та специфіка їх застосування у вищій школі. Тернопіль : ТДПУ, 2002. 20 с.
7. Тягло А.В. Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века. Пост Методика. *Критичне мислення*. 2001. № 3. С. 19–22.
8. Фёдоров А.В. Развитие критического мышления в медиаобразовании: основные понятия. *Инновации в образовании*. 2007. № 4. С. 30–47.
9. Халперн Д. Психология критического мышления. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 512 с.
10. Хоменко А. Суб'єкт-Суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні. *Педагогічні науки*. Полтава, 2015, № 64. С. 66–74.
11. Шуман А.Н. Логика. Основы критического мышления : учеб. пособие. Минск : ЕГУ, 2004. 208 с.